

ANMELDELSE

Datasans – etisk skole- og uddannelsesledelse med data

Dorthe Staunæs, Helle Bjerg, Malou Juelskjær og Kristian Gylling Olesen. Udgivet på Nyt fra samfundsvidenskaberne 2021 (326 sider) ISBN: 978-87-7683-205-6

Hvordan skal en skoleledelse arbejde og lede med udgangspunkt i data? Det er et spørgsmål, forfatterne sætter sig for at besvare. Svaret på dette spørgsmål implikerer en særlig tilgang til data, dataforståelse samt fordringer til databrug. I bogens introduktion redegør forfatterne for deres syn på, hvordan data og særligt databrug i skole- og uddannelsesledelse skal forstås. Et centralt argument er, at data og brugen af data i skolesammenhænge har skabende effekter. Herved skriver forfatterne sig efter eget udsagn ind i en feministisk tradition for diskussion af data, hvor data ikke blot ses som en repræsentation eller beskrivelse, men samtidig er performativ og derigennem fungerer som medskaber af det, som data i udgangspunktet er en beskrivelse af.

En præmis for bogen er, at data, såsom trivselsmålinger og standardiserede test af elever, er et grundvilkår i skoleledelse. Dette forhold bliver i bogen ikke gjort til genstand for diskussion. Derimod er bogens ærinde at bidrage til udvikling af skoleledelsens brug af data samt effekterne af denne ledelsestilgang. Bogen udspringer af forskellige følgeforskningsprojekter,

hvor forskellige prototyper for skoleledelse er blevet udviklet. Eksempler fra disse følgeforskningsprojekter bliver hyppigt inddraget i bogen som understøttende for argumentationen for forfatternes tilgang til arbejdet med data på skoleområdet. Dette giver et meget kontekstnært og praktisk indblik i den foreslåede tilgang til anvendelsen af data på skoleområdet.

Bogen beskriver en udvikling, hvor standardiserede test i stigende grad vinder indpas på skoleområdet, hvilket ifølge forfatterne fører til en øget grad af datastyring ud fra et overordnet ønske om forbedringer af elevers præstationer og trivsel. I takt med denne øgede datafokusering på skoleområdet øges kritikken af dataficeringen. Forfatterne argumenterer dog ikke for mindre databrug i skoleledelsen, men derimod anderledes brug af data. Argumentet er, at skoleledelsen skal oparbejde en datasans, der inddrager etiske fordringer, samt har blik for, hvordan data skaber verdener. En grundlæggende pointe i bogen er, at *"data gør mere, end det viser"*. Kritikken skal derfor ikke føre til, at data frafølges, men derimod at data skal behandles på en anderledes og etisk forsvarlig måde. Bogen tilbyder tre hovedbegreber, der kan understøtte databruken. Det er etisk datasans, responsabilitet og prototyping, som er en eksperimenterende ledelsesmetodologi.

Etisk datasans er en videreudvikling af begrebet dataliteracy (1.0), der handler om

kapabiliteten til at indsamle, behandle og analysere data. I tråd med forfatternes forståelse af data, som mere end blot en repræsentation, argumenteres der for, at dataliteracy-begrebet skal udbygges til 2.0, hvor kapabiliteten udvides med en forståelse for datas performative karakter (hvad data gør). Sidst men ikke mindst udvides etisk datasans med et normativt element, der handler om at drage omsorg for elever og fagprofessionelle, der møder dataledelsen i praksis. Udover en etisk datasans er det i forfatternes optik væsentligt at udvise responsabilitet, der indebærer åbenhed overfor respons samt evnen til at håndtere og handle på denne respons. Dette ses som vigtigt for at opdage og afbøde eventuelle utilsigtede effekter af dataledelse. Samtidig er et blik for datas beskaffenhed centralt. Eksempelvis peger forfatterne på, at fraværsregistrering kan afhænge af kontekstspecifikke forhold. Der kan med andre ord være intentionalitet forbundet med data, der knytter sig til konteksten. Denne kontekst forbliver ofte skjult, når data rejser til en anden kontekst, hvilket kan føre til u hensigtsmæssige ledelsesbeslutninger. Der findes med andre ord ikke rådata. Opmærksomheden på data viser sig ligeledes i forfatternes diskussion af datadiversitet, herunder udfordringerne med kategorisering. Dilemmaet er, at kategorier på en og samme tid er forudsætningen for, at potentielt syntematiske gruppeforskelle kan identificeres og derigennem afhjælpes. Samtidig kan kategorisering u hensigtsmæssigt fastholde elever i bestemte positioner. Forfatternes tilgang er, at vi ikke skal stikke hovedet i busken, men anvende den etiske datasans og inddrage alternative datakilder, der bidrager med et supplerende perspektiv på diversitet. Endelig skal en etisk datasans samt blikket for datadiversitet bygges ind i en ledelsesmetodologi kaldet prototyping. Centralt for denne tilgang er, at konsekvenserne af dataledelse løbende gøres til genstand for refleksion. Det handler både om

håndteringen af konsekvenserne og samtidig revurderingen af ledelsespraksissens relevans. I dette fortløbende arbejde spiller etisk datasans en central rolle. Kendetegnende for prototyping-tilgangen er, at tilgangen ifølge forfatterne står i opposition til mere generelle plug- and playløsninger på dataledelse. Dette skyldes, at prototyping tager udgangspunkt i kontekstspecifikke forhold og problemstillinger, dog med inddragelse af standardiserede data på fx trivsel eller læring. Prototyping som begreb er en bevidst benævnelse hentet fra designforskningen, idet begrebet henviser til, at arbejdet med dataledelse er under udvikling. Skoleledelsen skal kontinuerligt forholde sig til arbejdet med data og dets effekter. Det afsluttende kapitel giver nogle anvisninger til, hvordan aktører, der er interesserede i at igangsætte arbejdet med et læringslaboratorie og eksperimentere med skabelsen af en prototype, kan sætte processen i gang. Bogen indeholder desuden to kapitler, der, med udgangspunkt i flere praktiske eksempler, diskuterer implikationerne af arbejdet med dataledelse gennem en prototype, der har fokus på etisk datasans.

Bogen henvender sig til fagprofessionelle og ledere på skoleområdet samt forskere og studerende, der er interesserede i håndteringen af dataledelse og dets udfordringer i praksis. Dette har haft indflydelse på bogens opbygning, idet forfatterne anviser, hvordan bogen kan læses både forfra og bagfra alt afhængigt af, hvad man måtte interessere sig mest for. Uagtet læseretningen opleves det dog af denne læser, som om læseflowet i nogen grad forstyrres af krydsreferencer mellem de forskellige kapitler. Derudover ville det være interessant at få eksempler på brug af prototyping, der er stødt på modstand, enten fra fagprofessionelle, elever, forældre eller restriktive begrænsninger fra forvaltningen i forhold til den enkelte skole. Samlet set er disse dog mindre kritikpunkter, der ikke ændrer ved, at bogen er relevant og interessant

læsning. Derudover kan bogen, til trods for fokuseringen på skoleområdet, bidrage til inspiration på andre områder såsom anvendelse af APV'ere på arbejdspladser samt mere

generelle diskussioner af dataanvendelse i forskningen, særligt i forhold til anvendelse af digitale data.

God læselyst!

Anmeldt af Rasmus Juul Møberg, lektor,
Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet, rjm@socsci.aau.dk